

Zrazu som sa ocitla kdesi inde. Nepoznala som to tam, no čo mi udrelo do očí - ani jedno auto či autobus, ani jeden mobil. Zľakla som sa - veď dnes už aj vo väčších dedinách stoja kolóny... Po chvíli však okolo mňa predsa len prešlo auto, no chýbala mu ŠPZ-ka a bol to asi jeden z najstarších modelov, aké som kedy videla. Tomuto miestu chýbalo všetko na čo som bola zvyknutá. Jediné čoho tu bol hojný počet, boli plagáty: PREČ SO ŽIDMI!, ZNIČIA VÁM ŽIVOT!. SPOZNÁŠ HO PODĽA ŽLTEJ HVIEZDY, TO JE ON...

Skontrolovala som si mobil. Zrazu nemám signál ani dáta. Na displeji však svietila nová SMS: Nachádzate sa v Slovenskom štáte. Dávajte si pozor akej ste národnosti a nedajte to znáť. Prijemný pobyt. Zvláštne... Vtom sa mi mobil úplne vypol a viac sa už zapnúť nedal. Strašne som sa začala báť. Celé je to tu akési čudné. Deti, ktoré okolo mňa idú, väčšinou držia handrovú bábiku alebo dreveného koníka. Mobil v ruke nedržalo ani jedno z nich. Po chrbte mi prebehli zimomriavky. Čo sa to tu deje? Pomyslela som si, keď nízko nad mojou hlavou preletelo lietadlo. Musím vymyslieť ako sa odtiaľto dostať preč. Slnčné hodiny kostolnej veže ukazujú osem hodín ráno. Ustráchané vykročím na ulicu a snažím sa čo najviac zapadnúť, no nedarí sa mi. Všetci čo okolo mňa prechádzajú, po mne zvláštne pokukujú. Musí to byť kvôli môjmu oblečeniu. Roztrhané rifle a staroružové tričko vzadu na viazanie tu nikto nenosí.

Vtom okolo mňa prešlo dievča, v približne rovnakom veku ako ja. Pätnásť...viac určite nebude mať. Čosi mi na nej nesedelo. Ach áno - žltá hviezda... Kde som ju len videla? Žltá hviezda z plagátu! Radšej som odvrátila zrak a tvárila sa, že ju nevidím. Ale ona ma pozdravila: „Ahoj, ty nie si odtiaľto však?“ Mám jej odpovedať? Čo ak je taká nebezpečná ako o nej píšú? Má predsa tú žltú hviezdu.

„Nie. Nie som odtiaľto,“ precedila som cez zuby a snažila sa ísť rýchlo ďalej, ale to dievča išlo stále za mnou.

„Bojíš sa ma?“ povedala, a v jej hlase bolo počuť nepatrný smiech.

„Už si videla tie plagáty, však?“ spýtala sa otázku, ktorú som nechcela počuť. Otočila som sa k nej, no stále som sa neodvážila pozrieť jej do očí. Môj zrak priťahovala žltá hviezda, ktorá sa na jej tmavom oblečení nedala prehliadnuť.

„Čo je to za výmysel s tou hviezdou?“ teraz som už pozerala priamo na ňu. Mala nádherné zelené oči aké som ešte nikdy nevidela.

„Vieš, všetci židovského náboženstva alebo národnosti ju musia nosiť. Tento „žltý výmysel“ tak pohol spoločnosťou, že známi sa nás boja pozdraviť, aby ich náhodou niekto nezbadal,“ povedala a v zelených očiach sa zaleskli slzy.

„Nevieš mi prosím poradiť čo mám robiť alebo tak? Neviem totiž ako to tu chodí, nemám veľa peňazí a ani žiadne jedlo“ chcela som čo najrýchlejšie zmeniť tému nášho rozhovoru.

„No...u nás by sa možno niečo našlo. Teda u môjho otca. Mohol by ťa aj zamestnať a niečo by si si zarobila. Teda ak by ti neprekážalo, že sme židia.“

„Nie, mne to nevadí.“

„Otec bude rád, lebo po tomto hviezdnom šialenstve všetci zamestnanci odišli.“

„Ďakujem ti. A prepáč, som Lea,“ natiahla som k dievčaťu ruku.

„Viola,“ podala mi tú svoju a usmiala sa.

Kráčali sme spolu ďalej po ulici. Po chvíli som vo vrecku nohavíc nahmatala nejaký papierik.

„Aha, predsa len tu mám nejaké peniaze,“ potešila som sa pokrčenej päťeurovke, „je niekde blízko obchod? Potrebujem si kúpiť niečo pod zub.“

Viola prekvapene vzala bankovku do ruky a s údivom si ju obzerala. Po chvíľke povedala:

„Pozri, za tento papierik si tu nekúpiš nič. Prídelový lístok nemáš? S tým by sa už dalo niečo vymyslieť.“ Pokrútila som hlavou a ako sme išli ďalej, všimla som si, že Viola moje peniaze vyhodila od koša pri ceste.

„Prepáč ale... aký je dnes vlastne deň?“

Viola sa uškrnula sa a povedala: „Je sobota. Sobota 28. 3. 1942.“

Zakrútila sa mi hlava: „P-p-prosím?“ skoro som odpadla. Viola zastala a skúmavo sa na mňa zahľadala.

„Ale to by znamenalo... pochopila som správne, že... že sa nachádzam... niekde uprostred druhej svetovej vojny?“ bežali mi myšlienky hlavou.

„Neviem síce či uprostred, ale áno. No odkiaľ si ty, že o tom nevieš?“ spýtavo sa na mňa pozrela. Ani som nevedela, či to vysloviť. „Ja som z roku 2019 a vlastne ani neviem ako som sa sem dostala.“

Viola na mňa vyvalila oči: „Čiže mi vieš presne opísať, čo sa počas tejto hnusnej vojny stane?“ Vtom nad našimi hlavami neuveriteľnou rýchlosťou preletelo lietadlo.

„Podí, musíme sa ísť okamžite ukryť, začína sa nemecký nálet,“ zvrieskla Viola a rozbehla sa preč. Rozbehla som sa za ňou a počas celého tohto šialeného behu mi v hlave vírili desiatky myšlienok. Nesníva sa mi to? Zrazu som sa potkla a padla na zem. Rozbila som si kolená a zväčšila už aj tak dosť veľkú dieru na rifliach. Keď som zacítila tú bolesť, okamžite som vedela, že toto sen nebude. Za chrptom som začula obrovský výbuch. Bolesť-nebolesť, v momente som sa opäť rozbehla za Violou. Naposledy som sa obzrela. Všade za mnou sa valili kúdole dymu. V diaľke dokonca horeli nejaké domy a oproti pri futbalovom ihrisku stáli ľudia a niečo kričali, no cez hluk lietadla ich nebolo vôbec počuť.

Akoby zázrakom sa nám podarilo ujsť do bezpečného úkrytu a ja som celý čas premýšľala čo sa to tu vlastne deje. Keď nálet skončil, váhavo som sa otočila na Violu:

„Viola, vieš...vlastne neviem či sa mi oplatí u tvojho otca zamestnať. Jeho podnik pravdepodobne onedlho aj tak zatvorí a...“

„Čo to hovoríš? Ako to ty môžeš vedieť?!“ neveriacky sa na mňa pozrela.

„Všeobecný prehľad histórie,“ mykla som plecami. „Všetky obchody a podniky ktoré vlastnia židia, nacisti skôr či neskôr zatvoria. A raz sa tiež stane, že vtrhnú do vášho domu a budete sa musieť vysťahovať.“

„To všetko sa stane?“

„Áno a je toho ešte oveľa viac.“ Viola chvíľu iba nemo stála a počúvala, no zrazu sa otočila a kývla na mňa aby som ju nasledovala. Zvyšok cesty sme obidve mlčali. V hlave sme si ukladali myšlienky – ona o budúcnosti, a ja tie z minulosti...

Ani neviem koľko sme kráčali, keď Viola prišla k dverám nejakého domu a zaklopala na ne. Otvoriť prišiel nízky tmavovlasý pán zavalitej postavy. Viola sa na neho nechápavo pozrela:

„Otecko, nemali ste byť ešte v podniku?“ Pán iba smutne prikývol hlavou.

„Nebodaj vám ho prišli tí hnusní nacisti zatvoriť?“

„Áno, Violka, veru prišli. Ale odkiaľ to ty vieš?“ Viola ukázala na mňa: „To toto dievča – Lea.“ Jej otec si ma nechápavo premeral. Keď si všimol moje nohy, zašiel dovnútra a o chvíľu sa vrátil aj s nejakou pani. Neskôr som zistila, že to bola Violina mama. Vošli sme do tmavej, ale zato priestranej obývačky. Umyla mi ranu a vydezinfikovala ju nejakou páchnucou tekutinou. Poďakovala som jej a predstavila sa. Keď počuli odkiaľ som, okamžite ich zaujímalo presne ako Violu iba jediné – čo sa stane. Tak som im to teda povedala, všetko. Úplne všetko na čo som si len spomenula. Violin otec sa rozplakal, keď počul čo sa zrejme stane s jeho synom ktorého poslal na nútené práce, čo sa stane s jeho najstarším synom, ktorého vzali na front, a tiež čo sa stane s celou jeho rodinou, podnikom, domovom. Mama rozmýšľala praktickejšie. Bez slova vstala, vyberala všetky šperky zo zásuviek, ukladala ich na stôl, a potom ich bez mihnutia oka hodila do studne, ktorá stála v tieni jabloní vzadu na dlhom dvore. Voda v studni bola len úžitková, nemala strechu, a jablká zo stromov, hlavne na jeseň, do nej padali jedna radosť. Komu by len napadlo hľadať vzácne šperky v takej studni? Violina mama tiež vymyslela plán: každému prikázala zbaľiť si pár vecí – pre mňa a Violu šatky, ktoré nosia staré babky a široké šaty, aby sme vyzerali staršie, veľa jedla, ktoré nemá vôňu, ako napríklad starší chlieb a staré stvrdnuté, no ešte stále voňavé buchty, ktoré oliala vodou zo studne. Nerozumela som. „Keď budú žiadať od nás jedlo, dáme im takéto. To majú za to, pažravci...“ vysvetlila mi Violina mama. Tváre nám natrela popolom, aby sme aspoň trochu odpudzovali gestapákov. Ja som prispela pár kúskami šminiek, ktoré sa, nevedno odkiaľ,

ali v mojom vrecku: linka, špirála, rúž, a zelené a žlté očné tieň. Povedala že ich mám zbalit ž. Mohli by sa hodiť.

Obdivujem túto ženu. S úžasom som pozorovala, ako nás dokázala v priebehu desiatich nút všetkých zorganizovať a vymyslieť geniálny plán našej záchrany, aký by nenapadol ani mne.

Všetko sme nachystali a vyšli na dvor. Vedľa studne stála búdka na náradie. Bola dosť veľká to, aby sme sa tam štyria zmestili. Vliezli sme do rohu a zahádzali sa lopatami a krompáčmi. Bolo to nepríjemné, ale nebolo nás vidno. Presne včas. V diaľke sme zrazu započuli nemecké kriky. V škáre medzi doskami steny budy, som celkom zreteľne videla, čo sa deje vonku. A áno – bolo tu gestapo a vošli do domu, aby ho prehľadali. Dvere sme schválne nechali odomknuté, aby h nemuseli vykpnúť a zničiť. Jeden z nich zadným vchodom vyšiel na dvor a obzeral sa naokolo. Po chvíli asi usúdil, že tu nemajú čo hľadať, keďže búdku na náradie medzi stromami takmer nebolo vidno. Otočil sa na odchod a krik po chvíli ustal. Jediné čo bolo dosť zreteľne počuť a zamieť bolo: „Ved’ my sa ešte vrátíme.“

V búdke sme sa rozhodli ostať až do zotmenia, a potom sme si po únavnom státi za lopatami sadli a v strachu zaspávali. Ráno ma zobudil štekot psov. Vyzrela som cez šparku v stene a zazrela gestapo, tentoraz už aj s policajnými psami. Okamžite som všetkých zobudila. Snažili sme sa čo najnenápadnejšie vyjsť z domčeka, no bolo to veľmi ťažké. Nakoniec sa nám to predsapodarilo. Rebrodili sme sa cez rieku a rozbehli sme sa smerom k lesu. Po hodnej chvíli sme videli nemeckú ťažiu armádu. Niektorí z nej začali po nás strieľať. Bežali sme najrýchlejšie ako sme vedeli, no nepomohlo. Violinho otca postrelili do nohy. Vzali sme ho na plecica, a síce už o dosť pomalšie, no stále sme sa snažili utekať. Bolo to strašné. Neviete si ani predstaviť čo sme cítili! Chcela som jediné, byť späť! Doma!

Opäť som začula výstrely, teraz trafili ruku Violinej mamy. Čo budeme robiť??? Čas na rozmýšľanie nemáme. Otca sme už niesli len ja a Viola. Streľba stíchla, no boli sme úplne vysilení. Violina mama nás poslala dopredu, prikázala nám vyšplhať sa na strom, a sama sa snažila nájsť kryt pre seba a manžela. Utekali sme koľko sme vládali. O chvíľu som však začula nemecké okriky hneď za mojím chrbtom. Celá som sa od strachu triasla. Čo ak už nikdy neuvidím svoju odinu? Čo ak...?

Vôbec si nepamätám ako, ale zrazu sme boli v lese. Popri zablatenej ceste stál rad vysokých stromov. Na jeden z nich sme sa vyšplhali. V lezení som bola vždy dobrá, a tak som pomohla aj Virole. Sadli sme si na najhrubší konár aký sme videli. Tu sa nám, dúfam, nič nestane. Teda ak nebude letecké bombardovanie, zemetrasenie alebo sa náš konár jednoducho nezlomí. A teraz už iba zakať a neprezradiť sa. Neprevraveli sme asni slovo. Nemali sme chuť, ved’ Viola už možno nikdy neuvidí rodičov a ja...

Les v ktorom sme sa skryli bol blízko dediny. Pomedzi husté koruny stromov, som videla jej pár chalúp. Teraz počas vojny, keď tu všetko vyzerá také tmavé a zadymené mi pripadali ako z dediny depresii. Alebo počas vojen takto vyzerajú všetky? Vtom sme začuli hlásenie z blízkeho rozhlasu: „Vážení občania, dovoľujeme si vás upozorniť že v našej obci sa potulujú dve židovky ktoré treba čo najrýchlejšie nájsť. Preto vydávame príkaz, že židom sa od dnešného dňa až do odvolania sprísňuje zákaz vychádzania, a to od 15 hodiny poobednej do 7 hodiny rannej. Chrrrrrr... Ak však zahliadnete dve židovky možno vo veku 17 až 20 rokov, ihneď to nahláste ŠTB. A nezabudnite, heil Hitler!“ Oznam skončil a začala hrať hymna nacistov. Prvé čo mi napadlo po skončení oznamu bolo: O mne si myslia že som židovka? Vyzerám tak alebo čo? Pozrela som sa na kabát ktorý mi požičala Violina mama. Bola na ňom žltá hviezda. Svietila ako maják uprostred oceánu. Takže to preto...

„Teraz o nás vedia všetci?“ neopísateľne smutným pohľadom sa na mňa pozrela Viola. „Vlastne hej, no pozitívne je že si myslia že sme staršie a človek, ktorý nás nahlásil si s najväčšou pravdepodobnosťou nebude pamätať naše tváre ani oblečenie, čiže sme na tom teoreticky dobre,“ presviedčala som asi viac-menej samú seba.

„A čo sa s nami stane ak nás nájdú?“ Ozvala sa opäť Viola s nádejou v očiach.

„No...“ okamžite som však stíchla. Zvuk ktorý sa k nám z diaľky niesol, neveštil nič dobré. Štekot psov a nemecké výkriky. Toto by žiaden normálny človek nechcel zažiť na vlastnej koži. Nemali

sme viac na výber. Bud' tu ostaneme a je možné že nás nenájdu, alebo zlezieme zo stromu a bude po nás. Ostali sme na ticho sedieť na konári. Viola zahliadla prichádzať rodičov a chcela na nich zakričať. Rýchlo som jej priložila ruku k ústam a vysvetlila, prečo to nesmie urobiť: „Nechápeš??? Nemci ich použili ako návnadu aby sme sa im sami ukázali.“ Ostala ticho a smutne pozorovala svojich rodičov.

Prechádzali sa tu ešte dobrú chvíľu, keď pribehli aj policajti. Lá mavou nemčinou kričali: „Ak ste tu, ihneď sa ukážte, lebo ak vás nájdeme my, rovno vás zastrelíme!“ Viola sa na mňa spýtavo pozrela. Jej pohľad hovoril sám za seba: Zlezieme? Pokrútila som hlavou a ústami naznačila: PASCA.

Postávali tu ešte dosť dlho keď sa jeden z nich z dlhej chvíle začal obzeráť. Pozeral sa na všetky možné strany. Sledovala som každý jeho pohyb a vtom... pozrel priamo na nás. Od strachu som takmer vykrikla. Chvíľu na nás uprene pozeral a potom som jasne uvidela ako žmurkol a perami naznačil: UKRYTE SA! Potom sa otočil ku kolegom a povedal im: „Pod'me, nemá to cenu. Keby tu boli, tak ich už dávno nájdeme.“ Všetci sa otočili a odchádzali. Za lesíkom nastúpili do auta a odišli.

Koľko životov má mačka? Určite menej ako my. To čo sme práve dnes prežili, väčšina ľudí nezažije za celý život. Keď sme sa presvedčili, že všetci odišli, poslúchli sme policajta, zliezli zo stromu a začali sme si hľadať iný úkryt, no našli sme jedine vojenský zákop, ktorý navyše nebol ani veľmi hlboký. Neostávalo nám teda nič iné, len sa ukryť do neho. Pomaly sa blížila noc, keď sme začuli kroky. Takmer sme prestali dýchať. Pritiahla som si kabát viac k telu a želala si splynúť s okolím. Kroky zastali niekde nad nami a zhora sa na nás zosypalo niekoľko kamienkov. Nad nami som zbadala stáť postavu v uniforme. V tú chvíľu som si želala byť čo najmenšou, neviditeľnou. Do zákopovej jamy nakukol ŠTBák z lesa. „Priniesol som vám jedlo,“ povedal a mne napadlo, že to je náš koniec. Bola so presvedčená, že to, čo hovorí je iba návnada ako nás dostať. Vysoká postava nečujne zoskočila k nám dolu a začala rozbalovať malý balíček. Zacítila som vôňu čerstvých buchiet.

„Ď... Ďakujeme,“ dostala som zo seba po hodnej chvíli. „Prečo ste sa vrátili? Alebo prečo ste nás neprezradili?“ Opýtala sa ho Viola.

„Vieš... Spoznal som ťa,“ ukázal na Violu, „tvoj otec od nás odkúpil náš dom. Zažil som tam nádherné detstvo. Babička piekla úžasné buchty, na ktoré som sa vždy tešil. Doteraz si pamätám ich vôňu a chuť. Moja babička bola výnimočná. Vždy každému pomohla, poradila, rozdala to čo nepotrebovala chudobným na ulici... Vtedy si ľudia vždy pomáhali, a...malo by to tak byť aj dnes. Nezabudnuteľné detstvo... Babička neskôr zomrela a dom sme museli predať.“ Zahľadel sa do neznáma a oči sa mu zaleskli.

„Mali by ste ísť k partizánom, tí vám pomôžu dostať sa do bezpečia.“ Vstal. „Pod'te za mnou. Po tejto ceste sa dostanete za nimi. Viem to, lebo im pomáham, ale ďalej to musíte už zvládnuť sami. Ja mám nočnú službu. Budem musieť ísť. Držte sa. Prežite to a hlavne o mne nikomu nehovorte.“ Otočil sa a stratil sa v šere temnej noci. Ostali po ňom len stopy v blate a balíček potravín v mojich rukách. „Ďakujeme,“ zašepkali sme naraz akoby sme sa dohodli.

....

48562

Číslo na Leinej ruke. Dnes má 91 rokov a trpí Alzheimerom. Čím je staršia, tým častejšie sa jej v mysli spájajú spomienky na minulosť, s tými súčasnými. Častokrát je všetko prekrútené. Tak rada by tým ľuďom vtedy pomohla, no nedalo sa. Obyčajní ľudia, vojnu prežívali len vďaka šialeným náhodám. Neuveriteľným náhodám... Smútok a strach. Prežila tri koncentračné tábory a púdala svedectvo. Svedectvo života. Aby sa nič podobné už nestalo. No čo ak sa to všetko zopakuje? Premýšľala s hrôzou vždy, keď videla svojho vnuka v zelenom tričku.

Jej hviezda pre ňu nikdy nič neznamenal. Nikdy sa s jej nosením nestotožnila, a nikdy sa nestotožní s tým, že ľudia sú odlišní. Lebo podľa nej sme si všetci rovní bez ohľadu na náboženstvo, vek či pohlavie.

autorka: Linda Lednická,
